

Märta Tikkanen

Måste försöka skri-

Schildts & Söderströms 2019

Måste försöka skri- skildrar Märta Tikkanens brevväxling och vänskap med de kvinnliga författarna Åsa Moberg och Birgitta Stenberg från 1970-talet fram till idag. Breven blir i denna bok en

historieskrivning över främst Tikkanens liv och vardag men också över det klimat som råder i Norden för kvinnliga författare. Som genre har brevbiofin en spännande form och blir en tydlig påminnelse om att sätten att dokumentera det egna livet och vardagen har förändrats på bara några decennier. Korrespondensen började nämligen genom brev skrivna på skrivmaskin och skickade per post. På 1990-talet skaffar vännerna faxapparater som snabbade upp kontakten. De senare årtiondena börjar väninnorna istället att mejla varandra, och Märta kopierar nästan alltid de egna breven.

Jag tänker att vinsten med att utförligt skriva om det egna livet till någon annan är att upplevelserna blir upphöjda och ramas in i berättelsens form med eftertanke. Och att det är något bra med det. En vän till mig börjar ofta sina samtal med orden "Let me tell you a story" eller "I will tell you a story". Det är en tydlig och markerad början på både de berättelser och den (sago)stund som följer. På ett lika tydligt markerat sätt påbörjar ofta Märta Tikkanen sina berättelser i brevbiofin med de ivriga orden *jag måste säga dig...* Tikkanens behov av att "säja" sin brevmot-

tagare något verkar innebära att göra sin röst hörd, att få säga sin mening om det hon upplever fullt ut, att få berätta för någon annan som lyssnar, är intresserad och ser henne, som hon skriver i ett brev till Åsa Moberg den 13 november 1976. I detta framträder också kampen för att få vara sin egen person och inte Någons fru, mamma, dotter. Detta behov pågår igenom hela biografin men lyser som starkast just under 1970-talet då hon är småbarnsförälder och lever med den alkoholiserade Henrik Tikkanen och försöker parera ett samliv fyllt av misstänksamhet, svartsjuka och orimlig uppmärksamhetstörst. Under de här åren skildras skrivandet som en skör livstråd att hänga i, som gör att hon står ut i ett ojämnt äktenskap med missbruk, medberoende och ständig migrän. Det tycks som om brevväxlingen redan då betraktades som värd att bevaras för eftervärlden. Hon skriver i en nutidskommentar att det tidigt fanns en tanke att ge ut brevväxlingen som ett vittnesmål av hur det har varit att vara skrivande kvinna i vår del av världen.

Brevbiofinns främsta förtjänster är att skildringarna är opolerade, vidöppna och ibland brutalt ärliga om en vardag på hemmaplan med struliga relationer, ständig jour av barn, barnbarn, åldrande föräldrar, en gammal moster och husdjur, och de otaliga försöken att freda sig för att skapa utrymme för skrivandet. Brevskrivandet blir en ventil för att hantera och reflektera över vardagslivet här och nu när det pågår. Att skriva ner sina upplevelser verkar vara en viktig del av väninnornas vänskap, både som terapi men

också som ett sätt att gestalta sig själv, och styra över gestaltningen, i breven.

Samtidigt hade jag förväntat mig mer av diskussion om att skriva på ett djupare plan mellan dessa tre namnkunniga författare. Hur gör de för att gestalta med pennan? Här blir jag besviken på att de snarare delar omständigheterna kring det egna skrivandet på ytplanet, än fördjupade reflektioner kring litteratur och arbete. Exempelvis diskuteras endast kort författarens ansvar inför sin omgivning då man gör skönlitteratur av det självupplevda och de egna relationerna. Denna typ av funderingar hade gärna fått breda ut sig över fler sidor. Men kanske fattas detta just för att det är en brevväxling mellan goda vänner, där jag kan tänka mig att mycket av det som inte skrivs fram och förklaras ryms i vänskapens självklara samförstånd.

Brevbiografin *Jag måste skri-* skildrar Tikkanens arbete och kamp för att bli erkänd och accepterad som skönlitterär författare i de nordiska länderna, och i Finland i synnerhet. Tyvärr blir politiken kring litterära akademiers prisutdelningar, de stora dagstidningarnas stundom kritiska recensioner samt statusen för kvinnliga författares litteratur en ganska tradig, och här och var, skvallrig läsning. Främst är detta relevant och igenkännande läsning för alla de kvinnor som trots utbyggd barnomsorg, karriärmöjligheter, jämställd partner, hushållsmaskiner och eventuell robotgräsklippare fortfarande finner sig i ständigt jour med helansvar för hem och nära relationer, och när en önskan om att bara få vara

ifred. Så har ju också Märta Tikkanen ägnat hela sitt författarskap åt att skriva i feminismens namn.

Annie Woube

Filosofie doktor i etnologi och forskare i genusvetenskap vid Uppsala universitet